

De No. 3 Folding Pocket Kodak, deel 1

Door Jos Erdkamp

Rond 1900 maakte de amateur-fotografie een enorme groei door, hetgeen aardig geïllustreerd wordt door de cameraverkopen van bijvoorbeeld Eastman Kodak. In de eerste acht jaar (1888-1896) verkocht de firma 100.000 camera's en in de volgende acht jaar circa 1 miljoen. Deze groei kwam niet zomaar uit de lucht vallen. Integendeel, fabrikanten zoals George Eastman deden er alles aan om het grote publiek over te halen tot het zelf maken van foto's. Dit had te maken met de winstgevendheid van de verkoop van films en fotopapier, producten die men in aanzienlijke hoeveelheden verwachtte te slijten aan de grote groep hobbyfotografen. Om het publiek te verleiden tot de aankoop van een camera streefden de fabrikanten naar een vereenvoudiging van de techniek, een toenemende compactheid van de toestellen en een daling van de aanschafprijs. Dit was wel nodig, want de amateurs van het eerste uur moesten zich namelijk een behoorlijke portie technische kennis eigen maken en bovendien bereid zijn om een omvangrijke en dure uitrusting aan te schaffen en die ook nog mee te zeulen op foto-expedities. Het spreekt vanzelf dat dit alles een drempel vormde, die veel mensen ervan afhield te gaan fotograferen.

De firma Eastman Kodak speelde in de drempelverlaging een vooraanstaande rol. Na de originele Kodak van 1888 verschenen er elk jaar weer nieuwe en verbeterde modellen, die vooral steeds compacter en lichter werden. Zo

Eerste model No. 3 FPK uit 1900

introduceerde Kodak in 1897 de eerste camera van een nieuwe reeks: de Folding Pocket Kodak. Dit toestel heb ik beschreven in een artikel in PHT 2004 nr 1. Een andere camera uit dezelfde reeks is de populaire No. 3 Folding Pocket Kodak uit 1900. Deze camera is bijzonder omdat ze enerzijds een typisch toestel was voor de zogenaamde snapshotter en anderzijds verkrijgbaar was in uitvoeringen voor gevorderde amateurs.

In mijn verhaal plaats ik de No. 3 Folding Pocket Kodak (FPK) in de ontwikkelingen

rond 1900, toen 'family photography' bezig was te ontstaan. Daarna ga ik in op de vele uitvoeringen van de camera, en probeer ik het bestaan van de duurdere en technisch geavanceerdere varianten te verklaren.

'Family photography'

Gedurende de jaren 1890 was het de foto-industrie duidelijk geworden dat de liefhebber-fotografen een enorme markt vormden. De verkoop van camera's leverde al winst op, maar financieel nog veel interessanter was de omzet van films en fotopapier. Voordat de winst geboekt kon worden moest men echter eerst de omzet realiseren. De inspanningen van de fabrikanten om mensen over te halen tot fotograferen waren tweeledig en kwamen neer op:

1. drempelverlaging;
2. creëren van een nieuw soort fotografie.

Om de drempel te verlagen die de massa er van afhield om te fotograferen moesten de camera's goedkoper worden en het gebruiksgemak vergroot. Dit laatste hield in dat de techniek eenvoudiger moest worden en de camera's compacter en makkelijker vervoerbaar. Enkele mijlpalen in deze ontwikkeling zijn:

- de eerste Kodak box van 1888 (loskoppeling van opname en techniek);
- de Boston Bulls-eye van 1892 (daglichtrolfilmspoel, rode venster, grotere compactheid door frontroll design);
- de Pocket Kodak van 1895 (zeer compact en lage prijs van \$5);
- de Folding Pocket Kodak van 1897 (een van de eerste echte jaszak camera's).

Naast de drempelverlaging moest tevens een ander soort fotografie gecreëerd worden dan de bestaande, die zich beperkte tot het vastleggen van uitzonderlijke momenten en het produceren van kunstzinnige opnamen. Het maken van een foto moest zoveel mogelijk deel uitmaken van het dagelijkse leven. Fotografie moest van afzonderlijke hobby worden tot een vast onderdeel van de vrije tijd. De camera moest altijd bij de hand zijn, thuis, als de kinderen in de tuin speelden, op zondagmiddag tijdens een wandeling of fietstocht, en op de uitstapjes die de middenklasse zich door de toenemende welvaart en vrije tijd steeds meer kon veroorloven. George Gilbert heeft deze nieuwe vorm van fotografie eens 'family photography' genoemd en dit lijkt mij een uitstekende benaming.

Family photography is niet plotsklaps uit de lucht komen vallen. Een ontwikkeling in de richting ervan is al in het laatste decennium van de 19de eeuw herkenbaar. Met het een-

We Make a Special Camera for Wheelmen

Combining great compactness and strength with absolute reliability. Plates or film. Prices, \$8.00 and upwards.

Premo Cameras, owing to their simplicity of construction, strength and absolute reliability, are favorites amongst amateurs of all nations. Lens and Shutter are designed to meet all the requirements of exposures made under the most trying conditions.

1899 Catalogue sent on application.

ROCHESTER OPTICAL CO., 98 South St., Rochester, N. Y.

Advertentie voor wielrijderscamera's uit 1899

V.l.n.r. No. 3 FPK, No. 3 Cartridge Kodak, No. 3 Folding Kodak

voudiger en compacter worden van de camera's neemt ook de inzetbaarheid toe. Het is steeds minder bezwaarlijk om een fototoestel mee te nemen als men van huis gaat. Er ontstaat zelfs een typische categorie toestellen, cycle camera's genoemd, ofwel wielrijderscamera's.

Deze verschijnen na het ontstaan van de drogeplaat camera en kenmerken zich door compactheid en het ontbreken van ingebouwde opslagruimte voor extra glasplaathouders. Ook sommige rolfilmtoestellen behoren tot de categorie cycle camera's. Het ontstaan van gemakkelijk te vervoeren camera's valt samen met het populair worden van de fiets en het is niet verwonderlijk dat beide samen gebruikt gaan worden. Er bestond zelfs een tijdschrift dat heette "Cycle and camera".

Naast vele andere firma's droeg ook de Rochester Optical Co. met hun Premo en Cycle Poco camera's bij aan de ontwikkelin-

gen. In een advertentie uit 1899 prijzen ze hun Premo camera aan: "We make a special camera for wheelmen". De bijbehorende illustratie zegt meer dan woorden kunnen.

Kodak gaf in die jaren een aparte catalogus uit met de titel "Bicycle Kodaks", waarin de firma onder de aandacht bracht dat veel van haar camera's zeer geschikt waren voor fietssers. Voor onder andere de Bullets, Bulls-eyes, Falcons, Pocket Kodak en Cartridge Kodak waren speciale fietstassen in diverse uitvoeringen verkrijgbaar.

Dit zijn slechts enkele voorbeelden en zonder veel moeite zouden er veel meer genoemd kunnen worden. Belangrijk is dat de cycle camera's een aanvulling vormen op een geliefde vrijetijdsbesteding en in die zin een stap zijn op weg naar de 'family photography'. Fotografie hoorde bij een uitstapje. Tijdens het tochtje beleefde men genoeg aan het fotograferen van de plezierige momenten en na afloop ervan bleef het plezier behouden in de vorm van de foto's. In foto's legde men de aangename kanten van het dagelijks leven vast.

Voor George Eastman was dit van cruciaal belang. Eind jaren 1890 zei hij eens het volgende, als reactie op iemand die twijfelde aan de toekomst van de amateurfotografie: "The idea that this business is ephemeral has no foundation in fact. ... If the bulk of the pictures taken by amateurs were taken as a mere pastime there would be something in the argument but such is not the case. Most photographs are made for the purpose of obtaining a record which cannot be had in any other way. When the desire for a pictorial record of daily life disappears then amateur photography will decrease, and not until then".

[Het idee dat deze zaak een eendagsvlug is, is nergens op gebaseerd. Als het merendeel van de amateur-foto's louter genomen zou zijn voor tijdverdrijf, dan zou er iets in de redenering zitten, maar dat is niet het geval. De meeste foto's worden gemaakt om een aandenken te verkrijgen dat op geen enkele andere wijze verkregen kan worden. Wanneer het verlangen naar een visueel aandenken aan het

dagelijks leven verdwijnt, dan zal amateurfotografie afnemen, en niet eerder.]

Fotografie was dus méér dan een hobby. Als het slechts een hobby was, bestond het gevaar dat men daar genoeg van kreeg en overging naar iets anders. Als de fotografie deel uitmaakte van het dagelijks leven bestond dit gevaar in veel mindere mate. Eastman's manager van de advertentieafdeling, Lewis B. Jones, formuleerde het zo: "As it is, they may shift from one recreation to another a dozen times, and the Kodak fits into every one".

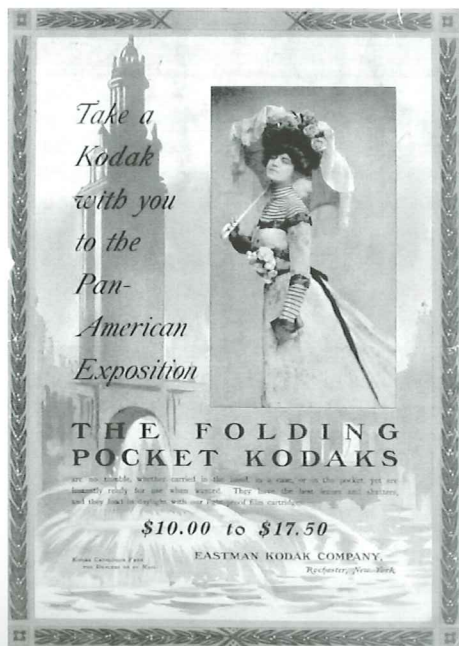

Afbeelding van een 'family photographer'. In het octrooi is het voetje onder de neerklapbare deur een belangrijk onderdeel. Het illustreert dat het toestel was gericht op 'snaphooters', die meestal niet beschikten over een statief maar improviseerden door bij eventuele tijdsopnamen de camera op een bijvoorbeeld een zuiltje te laten rusten. Hier de omslag van de catalogus uit 1906.

[Ze kunnen een dozijn keer van liefhebberij veranderen en de Kodak past bij elk daarvan.] Kortom: aan het eind van de 19de eeuw ontwikkelde de amateur-fotografie zich van een gespecialiseerde liefhebberij naar een onderdeel van vrijetijdsbesteding. Rond 1900 was fotografie niet meer onlosmakelijk verbonden met diepgaande kennis, met moeizaam verworven vaardigheden, met streven naar kunstzinnigheid. Van een afzonderlijke hobby voor enkelen werd de fotografie voor velen een aanvullend genoeg bij vrijetijdsbezigheden, zowel in en rond het huis als elders.

De No. 3 Folding Pocket Kodak als camera voor 'family photography'

In 1897 verscheen het eerste model van een nieuwe reeks compacte rolfilm balgcamera's:

"Take a Kodak with you" was een veelgebruikte slogan. Een camera hoorde net zo bij de outfit van een dame als een parasolletje. Hier een advertentie uit 1901.

de Folding Pocket Kodak, voor opnamen van 5,5 x 8 cm. In korte tijd kwamen de volgende modellen uit de reeks op de markt: april 1899 de No. 2 Folding Pocket Kodak (9 x 9 cm), december 1899 de No. 1A Folding Pocket Kodak (6 x 11 cm), april 1900 de No. 3 Folding Pocket Kodak voor opnamen van circa 8 x 11 cm. In de daarop volgende jaren verschenen nog meer modellen, maar deze laat ik verder buiten beschouwing.

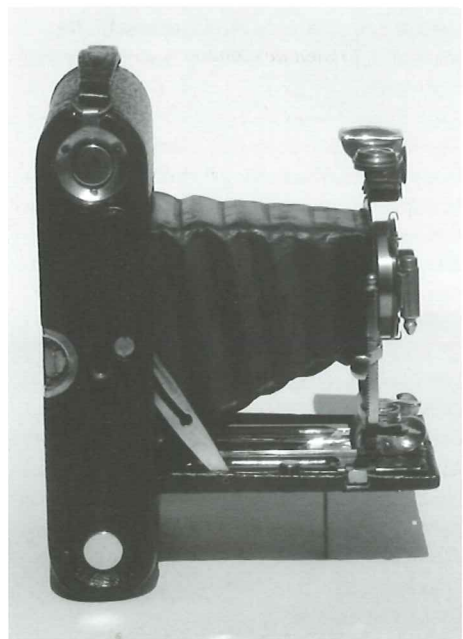
Hoe ziet nu de No. 3 FPK eruit en op welke wijze is het toestel speciaal geschikt voor de 'family photographer'?

De No. 3 FPK weegt 625 gram en heeft in gesloten toestand een afmeting van 20 x 11 x 4 cm. Voor een camera met het opnameformaat van 8 x 11 cm was dit ongekend licht en compact. Een vergelijking van enkele Kodaks van dat opnameformaat:

Camera	Periode	Gewicht	Afmetingen (gesloten)	Inhoud
No. 3 FPK	1900-1915	625 gram	20 x 11 x 4 cm	880 cm ³
No. 3 Cartridge Kodak	1900-1907	1300 gram	19 x 15 x 8 cm	2280 cm ³
No. 3 Folding Kodet	1894-1896	1000 gram	15 x 14 x 12 cm	2520 cm ³

Zoals de naam al zegt is de Folding Pocket Kodak een samenvouwbaar camera. Door indrukken van een onder het leer verborgen knop wordt een deur geopend, die neerklapt en haaks op de body vergrendeld wordt door twee zijsteunen. Over een rail wordt de lensplank met balg naar voren getrokken.

De bedieningselementen zijn uiterst eenvoudig: de in de lensplank ingebouwde Eastman Automatic sluiters heeft twee knopjes, één voor momentopnamen en één voor tijdopnamen.

No. 3 FPK met naar boven verstelde lensplank voor het fotograferen van hoge gebouwen of het vermijden van een te overheersende voorgrond.

Aan de zijkant van de lensplank zit nog een uittrekbaar schuifje met drie diafragmaopeningen. In normale omstandigheden hoeft men daar niets mee te doen. In tegenstelling tot de 1, 1A en 2 FPK is de No. 3 géén fixed focus camera. Daarvoor is het opnameformaat namelijk te groot. Tot ongeveer 9 x 9 cm is het mogelijk om met één vaste afstandinstelling voldoende scherptediepte te verkrijgen voor alle opnamen, van dichtbij tot veraf. Bij grotere opnameformaten lukt dat niet meer. Daarom heeft de No. 3 FPK ook een afstandinstelling, die bestaat uit een afstandschaal op de neergeklapte deur en een pijl aan de zijkant van de lensplank. Men moet de lensplank zo ver over de rail trekken tot de pijl de gewenste afstand aanwijst op de schaal. Bij het eerste model is de reeks in voeten en meters aangegeven. In meters heeft men de keuze uit 2, 3, 5, 8 en 30.

Verder bezit het toestel nog een klein kantelbaar reflexzoekertje met lichtkap, een film-transportleutel en een rood venster om de nummering op de schutstrook van de film te kunnen aflezen. Onopvallend is het kleine uitklapbare steuntje aan de onderkant van de neergeklapte deur. Onopvallend, maar daarom niet onbelangrijk! Dit steuntje is namelijk een belangrijk onderdeel van het octrooi (No. 698.901, aangevraagd 25 juli 1900, toegekend 29 april 1902): "When the camera is used to make a time exposure, it may be secured to a tripod, the securing-screw of which may enter the threaded thimble ... in the side piece; but as tripods are not usually employed in connection with hand cameras of this general description it is desirable to provide means for holding the camera steady, and as the lens-support is arranged centrally of the casing and is not wide or high enough to rest upon a table or other support, I provide extensible supports upon the hinged door, which will effectually support the front end of the camera when extended." [*Wanneer de camera wordt gebruikt voor een tijdopname kan ze bevestigd worden op een statief...; maar omdat statieven gewoonlijk niet gebruikt worden in combinatie met handcamera's is het wenselijk om te voorzien in methoden om de camera stabiel te houden. ...Daarom voorzie ik in uitschuifbare/uittrekbare steunen aan de neerklapbare deur, die de voorzijde van de camera doeltreffend ondersteunen.*]

De beschrijving gaat nog verder in op technische details, maar van belang is de constatering dat bij dit type handcamera over het algemeen geen statief wordt gebruikt. De serieuze amateur beschikte destijds wel degelijk over een statief, maar de 'family photographer'

niet. Die improviseerde met een tafeltje of een muurtje. Belangrijk is dat bij het ontwerp hier speciaal rekening mee is gehouden.

De compactheid van de camera, het geringe gewicht, de eenvoudige bediening en zelfs het steuntje om het toestel stabiel op een plat vlak te kunnen zetten, zijn in overeenstemming met het gebruik voor 'family photography'. Zoals een vroege advertentie voor de Folding Pocket Kodaks zegt: "...And picture making is easy now – the Kodak has made it so. No dark-room, few chemicals, no fuss. It's photography with the bother left out."

De advertenties benadrukken het gemak en propageren om altijd een camera bij de hand te hebben. Veelzeggend zijn de afbeeldingen van auto's, treinen, schepen, parkachtige natuur, het strand, de tuin met de kinderen, het gezin rond de kerstboom. Even veelzeggend zijn de portretten van elegant geklede dames, die zonder er enige hinder van te ondervinden een tasje met een FPK dragen, net zo gemakkelijk als hun parasolletje. Dan zijn er nog de slogans die niet nalaten om aan te moedigen een Kodak mee te nemen: "Kodak, as you go",

No. 3 Special Kodak (1911-1914)

"Take a Kodak with you", "Vacation days are Kodak days", "All out-doors invites your Kodak".

Uit veel advertenties blijkt verder dat de No. 3 Folding Pocket Kodak een camera was voor de middenklasse, die zich de afgebeelde auto's, parkachtige tuinen en royale woonkamers kon veroorloven. De prijs van de camera was dan ook niet echt laag. Het eerste model kostte \$18, waarvoor men een camera kreeg met een Rapid Rectilinear objectief en de al genoemde Eastman Automatic roterende sluiters. Redelijk eenvoudig dus, maar niet echt goedkoop. Een arbeider moest in 1900 nagenoeg een halve maand werken voor \$ 18. Het kon evenwel nog veel duurder.

Wordt vervolgd.

De No. 3 Folding Pocket Kodak, deel 2

Door Jos Erdkamp

De No. 3 Folding Pocket Kodak voor de 'serieuze' en/of welgestelde amateur

Al snel na het oorspronkelijke model verschenen varianten van uiteenlopende geavanceerdheid en prijs. In grote lijnen kan een onderscheid gemaakt worden in modellen met

- niet-verstelbare lensplank
- verticaal en horizontaal verstelbare lensplank.

Binnen deze twee reeksen waren er sluiters en objectieven verkrijgbaar van uiteenlopende kwaliteit. Hiermee correspondeerde dan ook de prijs. Jim en Joan McKeown noemen er een groot aantal in hun "Collectors guide to Kodak cameras". Ik heb ze in een overzicht gezet, op volgorde van prijs.

Het overzicht kan nog aangevuld worden met andere combinaties, maar ook nu al kunnen enkele conclusies getrokken worden.

Op de eerste plaats valt op dat de relatief goedkope varianten gedurende de gehele pro-

ductietijd verkrijgbaar zijn geweest, waarbij het objectief altijd een Rapid Rectilinear was, maar de sluiters wisselde van de in de lensplank ingebouwde Eastman Automatic (1900-1903), naar FPK Automatic (1903-1908), naar Kodak Ball Bearing (1909-1914).

Ten tweede valt op dat de dure varianten van meer dan \$ 60 ook nagenoeg gedurende de volledige productietijd verkrijgbaar zijn geweest. Duidelijk is ook de grens in 1912, het jaar volgend op het verschijnen van de No. 3 Special Kodak. Dit was een luxe en kwalitatief zeer goede variant, die onder een eigen naam op de markt kwam. De prijs varieerde van \$ 52 tot \$ 65.

De No. 3 Folding Pocket Kodak was dus verkrijgbaar in uitvoeringen variërend van basaal tot geavanceerd en luxueus. In dit verband moet zeker ook de No. 3 Folding Pocket Kodak De Luxe vermeld worden, die in de Verenigde Staten te koop was van 1901 tot 1903. Het apparaat was bijzonder mooi afgewerkt, in een zeer goede kwaliteit lichtbruin leer, met een met bruine zijde beklede balg en voorzien van een zilveren naamplaatje. De bijbehorende tas was van dezelfde kwaliteit leer

en ook voorzien van zilveren beslag. Het objectief was een Plastigmat en de sluiters een Bausch & Lomb Automatic, een combinatie die normaal \$ 57 kostte. Voor de De Luxe uitvoering moest men \$ 75 neertellen.

Van 1903 tot 1909 kon de koper van de No. 3 FPK kiezen uit een variant met een niet verstelbare lensplank en een uitvoering met een horizontaal en verticaal verschuifbare objectiefdrager. Na 1909 was de eerste variant niet meer verkrijgbaar.

De verschuiving van de lensplank naar boven diende ertoe om bijvoorbeeld hoge gebouwen te kunnen fotograferen zonder storende vertekening, het zogenaamde achterovervallen. Ook kon men door de verschuiving het aandeel oninteressante voorgrond op de foto verminderen.

Bij een verstelbare lensplank hoort eigenlijk ook een matglas om het beeld op in te stellen. Hoe kan men anders namelijk het effect van de horizontale en/of verticale verschuiving beoordelen? In deze behoefte werd dan ook voorzien door de combinatie-achterwand, die het toestel geschikt maakte voor instelling op

Sluiter	Objectief	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	\$
Rapid Rectilinear	Eastman Automatic Rotary																	18
Rapid Rectilinear	FPK Automatic																	18
Rapid Rectilinear	Kodak Ball Bearing																	18
Rapid Rectilinear	B&L Automatic																	25
Rapid Rectilinear	Kodak Automatic																	25
Rapid Rectilinear	Unicum																	26
Beck Iostigmat f5.3	B&L Automatic																	38
Zeiss Kodak Anastigmat f5.3	B&L Automatic																	43
Zeiss Kodak Anastigmat f5.3	Kodak Automatic																	43
Zeiss Kodak Anastigmat f5.3	B&L Compound																	49
Beck Iostigmat f5.3	B&L Volute																	52
Zeiss Kodak Anastigmat f5.3	B&L Volute																	54
Cooke Anastigmat f5.5	B&L Automatic																	56
B&L Zeiss Tessar f5.3	B&L Automatic																	56
B&L Zeiss Tessar f5.3	Kodak Automatic																	56
Cooke Anastigmat f5.5	Kodak Automatic																	56
B&L Plastigmat No. 1	B&L Automatic																	57
B&L Plastigmat f5.8	Kodak Automatic																	57
B&L Plastigmat f5.8	Unicum																	58
Goerz Anastigmat f5.8	Unicum																	61
Goerz Anastigmat f5.8	B&L Automatic																	61
Goerz Anastigmat f5.8	Kodak Automatic																	61
B&L Zeiss Tessar f5.3	B&L Compound																	61
Cooke Anastigmat f5.5	B&L Compound																	62
B&L Plastigmat No. 1	Volute																	64
B&L Zeiss Tessar f5.3	B&L Volute																	64
B&L Plastigmat f5.8	Goerz X.L. Sector																	64
B&L Zeiss Tessar f5.3	Goerz X.L. Sector																	64
Cooke Anastigmat f5.5	B&L Volute																	65
Cooke Anastigmat f5.5	Goerz X.L. Sector																	65
Goerz Dagor f5.8	B&L Compound																	65
Goerz Anastigmat f5.8	Volute																	68
Goerz Dagor f5.8	Goerz X.L. Sector																	68
Goerz Dagor f5.8	B&L Volute																	68
Vaste objectiefdrager																		
Verstelbare objectiefdrager																		

De tabel geeft weer in welke samenstelling de FPK te krijgen was. Er komt uit naar voren dat er voor haast elk "type" fotograaf een geschikte variant op de markt was.

het matglas en fotograferen op glasplaten. Deze mogelijkheid was natuurlijk niet zo interessant voor de 'family photographer', maar wel voor de serieuze amateur, die door de combinatie met het verstelbare objectieffront en een grote reeks diafragma-openingen en sluitertijden zich helemaal kon overgeven aan degelijk fotowerk.

Kortom, de No. 3 FPK was in de eenvoudige varianten een uitstekende camera voor de 'family photographer' en daarnaast in de meer geavanceerde uitvoeringen een goede keuze voor de meer of minder welgestelde serieuze amateur.

Wat kan nu de reden geweest zijn voor het ontstaan van zulk een waaier aan varianten? Ik heb hiervoor drie mogelijke en elkaar niet uitsluitende verklaringen:

1. Kodak wilde een zo groot mogelijk aantal mensen tot hun klant maken en beperkte zich daarom niet tot producten voor de modale 'family photographer'.
2. Kodak redeneerde dat een fotograaf in veel gevallen met een eenvoudig apparaat begon, maar dan doorgroeide naar geavanceerder toestellen.
3. George Eastman hechtte groot belang aan voortdurende innovatie om de concurrent voor te blijven.

Verklaring 1: camera's voor elke doelgroep

In het PHT van 1999, nr. 2 heb ik een matrix beschreven waarin vroege Kodaks worden geklasseerd naar prijs en technische mogelijkheden. De karakteristieken 'prijs' en 'geavanceerdheid' worden gecombineerd tot vier categorieën, elk voor een eigen gebruikersgroep:

- a. goedkope eenvoudige camera's voor de modale snapshotter
- b. dure eenvoudige camera's voor de welgestelde snapshotter
- c. goedkope geavanceerde camera's voor de modale serieuze amateur
- d. dure geavanceerde camera's voor de welgestelde serieuze amateur

Duidelijk mag zijn dat dit geen starre constructie is met scherpe begrenzingen. De ene categorie loopt over in de andere. Ondanks dat is het model goed te gebruiken voor een beter zicht op het aanbod van een fabrikant, of, van de andere kant bezien, het gebruik door diverse groepen consumenten.

De vele varianten van de No. 3 FPK zijn verspreid over de vier categorieën. Goedkoop (relatief!) en eenvoudig waren de uitvoeringen zonder verstelbare lensplank, met Rapid Rectilinear objectieven en Automatic sluiters. Voor de welgestelde fotograaf die geen behoefte had aan uitgebreide instelmogelijkheden was er de De Luxe uitvoering, die ook geen verstelbare objectiefdrager bezat, maar wel een goede lens en sluiters. De niet zo welgestelde serieuze amateur kon kiezen voor veel instelmogelijkheden, inclusief verschuif-

No. 3 FPK met Combination back, bestaande uit achterwand met uitneembaar paneel, matglas en plaathouder

bare lensplank, maar moest genoeg nemen met een objectief van beperkte kwaliteit. Voor de welgestelde serieuze amateur was er weer een ruim aanbod aan instellingen en kwaliteit. Hiermee was er voor ieder wat wils te vinden binnen de serie No. 3 Folding Pocket Kodaks, een niet onbelangrijke constatering in relatie tot een firma die zoveel mogelijk mensen wilde overhalen tot de fotografie.

Verklaring 2: de doorgroei van de fotograaf

In de "Kodak Trade Circular", een vanaf 1899 regelmatig uitgegeven brochure voor Kodak dealers, wordt in mei 1900 het volgende gezegd: "... The wonderful interest taken in amateur photography during the past four of five years was very largely the result of the tremendous sales of the original \$ 5.00 Pocket Kodaks. There are, we dare say, comparatively few amateurs who began with this little instrument who have not progressed to something better. A five dollar Pocket Kodak meant a natural progression to the No. 2 Bulls-Eye, to the Folding Pocket Kodaks and to the Cartridge Kodaks." [De geweldige groei in belangstelling voor amateur-fotografie van de afgelopen vier of vijf jaar was voornamelijk het resultaat van de overweldigende verkopen van de \$ 5 Pocket Kodak. Er zijn, durven we te beweren, naar verhouding weinig amateurs die met dit cameraatje zijn begonnen en die niet zijn doorgesloopt naar iets beters. Een Pocket Kodak van vijf dollar betekende een vanzelfsprekende doorgroei naar een No. 2 Bulls-Eye, naar de Folding Pocket Kodak en naar de Cartridge Kodaks.]

Vanuit dit oogpunt bezien is het begrijpelijk dat Kodak zorgde voor een uiteenlopend aanbod. Een simpele No. 3 Folding Pocket Kodak kon het opstapje zijn naar een variant met meer mogelijkheden en een betere combinatie

objectief/sluiters, of naar zelfs een No. 4 Screen Focus Kodak of 4A Speed Kodak. Van de andere kant kon de bezitter van een zeer basale Brownie overstappen naar een toestel met meer kwaliteit en/of mogelijkheden, zoals de No. 3 Folding Pocket Kodak.

Verklaring 3: innovatie om de concurrent voor te blijven

In 1896 had Eastman zijn strategie uiteengezet om de concurrentie voor te blijven: "If we can get out improved goods every year nobody will be able to follow us and compete with us." [Als we elk jaar verbeterde producten kunnen uitbrengen zal niemand ons kunnen navolgen en met ons concurreren.] Dat dit niet altijd naar zijn zin lukte blijkt uit een kwade brief die hij in 1902 schreef aan Brownell, zijn camera-ontwerper en bouwster: "I enclose herewith copy of letter received from American Consul Blainey from Heidelberg. I send this to you because it bears upon the point that I have been trying to impress upon you lately; that is, that we have every reason to fear that the Germans will make very serious inroads upon our business if we conduct it as we have been conducting it the past year or two. It appears from this letter that they are not only copying us but that they are proposing to lead us in styles of our own cameras. When this thing occurs, your shop will be very much in need of work. The situation is wholly inexcusable, because we have and have had for years, better facilities than any of the Germans, and the only reason we have not kept a long way in advance of them is the lack of energy in your experimental department...." [Ik voeg een brief bij van consul Blainey uit Heidelberg. Ik stuur je die omdat hij betrekking heeft op het punt dat ik je de laatste tijd duidelijk heb proberen te maken; namelijk dat we alle redenen hebben om te vrezen dat de Duitsers

onze zaken aantasten als we die uitvoeren zoals we de laatste twee jaar hebben gedaan. Uit deze brief blijkt dat ze onze producten niet slechts kopiëren maar dat ze voornemens zijn toonaangevend te worden op het gebied van ons eigen soort camera's. Als dat gebeurt zal jouw fabriek zeer verlegen zitten om werk. De toestand is onvergeeflijk omdat we sinds jaren over betere faciliteiten beschikken dan de Duitsers, en de enige reden waarom we hen niet ver voor zijn gebleven is het gebrek aan energie in jouw experimentele afdeling.]

De zo noodzakelijke voortdurende verbeteringen waar George Eastman voor pleit, zijn ook terug te vinden in al de varianten van de No. 3 Folding Pocket Kodak. Vaak waren het maar kleinigheden, en ik noem er slechts een paar: Voor de 'family photographer' kon de instelling van de afstand een bron van fouten zijn. Om het risico van verkeerde instelling te verkleinen werden in de loop der jaren verschillende hulpmiddeltjes gebruikt om vooraf de gewenste afstand te kunnen instellen, zodat men de lensplank maar hoefde uit te trekken tot het niet meer verder ging.

Van andere orde was de dubbele afstand-schaal, waarbij de schaal voor gebruik met film scharnierend was en kon worden omgeklapt zodat de schaal voor gebruik met glasplaten tevoorschijn kwam. Deze twee schalen waren nodig omdat de glasplaat zich iets verder naar achteren bevond dan de film. Het objectief moest dus ook ietsje verder naar achteren worden ingesteld.

Een andere verbetering, die waarschijnlijk amper iemand is opgevallen, betreft de klemmetjes waarmee de achterwand werd vastgezet. Tot circa 1904 bestond het gevaar dat men de achterwand ondersteboven op de camera zette, met als gevolg dat het rode venster niet op de goede plaats zat en de argeloze snaphoeter maar geen volnummer in het venstertje zag verschijnen. Door de twee bevestigingsklemmetjes elk een andere afmeting te geven, kon men de achterwand maar op één manier bevestigen: de juiste.

No. 3 FPK uitrusting van bescheiden kwaliteit voor de 'serieuze' amateur. Hier voorzien van combination back met matglas.

Een laatste belangrijke vernieuwing die ik noem is de autographic voorziening. Deze bestond uit een speciaal soort film die gebruikt moest worden in combinatie met een smal deurtje in de achterwand van de camera. Als dit werd opengeklapt kon men een notitie maken op de film, bijvoorbeeld datum, locatie of sluitertijd en diafragma. De autographic voorziening verscheen in 1914 en betekende tegelijk ook het einde van de No. 3 Folding Pocket Kodak. De camera werd namelijk voortgezet als No. 3 Autographic Kodak en is onder deze naam nog op de markt geweest tot 1926.

Afsluiting

De No. 3 Folding Pocket Kodak is een populaire camera geweest voor de toentertijd nieuwe klasse 'family photographers', die eind negentiende en begin twintigste eeuw een belangrijke doelgroep begon te vormen voor de foto-industrie. Naast een afzonderlijke hobby voor een select gezelschap werd fotograferen voor velen een integraal onderdeel van de vrijetijdsbesteding, met als doel herinneringen vast te houden aan de plezierige kan-

ten van het dagelijks leven. De camera was qua techniek, gewicht en omvang helemaal op deze laatste groep afgestemd. Wat de No. 3 FPK nog interessanter maakt is dat ze ook gericht was op de zogenaamde serieuze amateur, die kon kiezen uit een groot aantal varianten van uiteenlopende geavanceerdheid, kwaliteit en prijs. Daarmee bracht Eastman Kodak een camera op de markt die voor veel gebruikersgroepen iets te bieden had, die ruimte bood om door te groeien en die voortdurend werd verbeterd.

De populariteit en brede inzetbaarheid blijkt ook uit de verkoopcijfers. In totaal zijn er meer dan 288.000 exemplaren verkocht, waarbij de circa 5000 No. 3 Special Kodaks en de meer dan 100.000 exemplaren van de opvolger, de No. 3 Autographic Kodak, niet eens zijn meegeteld.

Literatuur:

- Photocycling. In: the Photographer, journal of the Western Photographic Collectors Association. No. 34, 1976.
- Plant the Brownie acorn / Eaton S. Lothrop Jr. In: The Brownie : a magazine for Kodak Brownie collectors. Nr 10, 1998.
- Collecting photographica / George Gilbert. - New York : Hawthorn/Dutton, 1976. ISBN 0-8015-1407-X
- Collectors guide to Kodak cameras / Jim & Joan McKeown. - Grantsburg : Centennial Photo Service, 1981. ISBN 0-931838-02-9
- George Eastman : a biography / Elizabeth Brayer. - Baltimore [etc.] : The John Hopkins University Press, 1996. ISBN 0-8018-5263-3
- Kodak and the lens of nostalgia / Nancy Martha West. - Charlottesville [etc.] : University Press of Virginia, 2000. ISBN 0-8139-1959-2
- Kodak cameras : the first hundred years / Brian Coe. - Hove : Hove Foto Books, 1988. ISBN 0-906447-44-5
- Photographic advertising from A-to-Z / compiled by George Gilbert. - New York : [s.n.], 1970.

V.l.n.r. Model A (1900), Model E2 (1904-1907), Model F (1909-1911)